

Universiteterne er Danmarks bedste forsikringspræmie

Bragt i Berlingske, 14. juni 2017

Af Thomas Bjørnholm, prorektor for forskning og innovation, KU, og Majken Schultz, professor på CBS

I mange år er landets universiteter blevet holdt i ørerne gennem detaljeret lovgivning og siden 2005 ligeledes via udviklingskontrakter, som har målt og vejet stort og småt. Fra øget konkurrenceudsat finansiering til antal specialer med eksterne partnere, flere udrejsende studerende på udveksling og meget mere.

Det vil aldrig blive opklaret, om gevinsterne ved udviklingskontrakterne har stået mål med de mange anstrengelser, men ét er sikkert. Megen god tid er gået med diskussioner om succesindikatorer, målemetoder og opfølgingsmøder, uden at kontrakterne for alvor er kommet i indgreb med universiteternes hverdag og udvikling.

Derfor skal Søren Pind, landets uddannelses-, forsknings- og »fremtidsminister«, have ros for at aflyse dette kontraktregime og erstatte det med nye strategiske rammekontrakter, som er længerevarende og mindre målefikserede. Det er en god grundtone, og følges denne melodi, vil de nye strategiske rammekontrakter gøre en række andre styringsinstrumenter overflødige, så universiteterne gives plads til at tænke mere frit, stort og modigt, og ministeriet får – uden at miste kontrollen – mulighed for at løsne de snærende bånd i form af detaljeret lovgivning og stadig flere styringsinstrumenter til at regulere uddannelse og forskning.

Universiteterne er store, offentlige institutioner med milliardbudgetter, tusindvis af medarbejdere på lønningslisten og styret af bestyrelser med eksternt flertal og op til flere professionelle ledelseslag – det er på tide at slække tøjlerne, så universiteterne selv får ansvar for at udvikle sig i et samfund under kraftig forandring.

Fremtidssikring

Vi befinder os i en tid, hvor manges forestillinger om fremtiden er præget af usikkerhed og skræmmebilleder.

Politiske systemer skælver rundt omkring. Krig og terror er kommet ubehageligt tæt på vores hverdag. Smarte robotter marcherer ud af science fiction-filmene og ind i vores virkelighed. Virksomheder får at vide, at de enten må »disrupte sig selv« eller dø. Mediebilledet flimrer i et bombardement af

mere eller mindre pålidelige nyheder. Og vi står foran klimaudfordringer, som ingen kender enden på.

Der er mange gode grunde til at tænke over, hvad fremtiden bringer – ikke ud fra frygt og fremtidsdigtning, men med afsæt i viden, dokumentation og velbegrundede ræsonnementer.

Landets universiteter har en væsentlig og forpligtende rolle at spille i samfundsudviklingen. De er ikke opfundet til lejligheden, men har gennem århundreder øvet sig på at huse viden, skabe ny indsigt og uddanne til gavn for samfundet. De er robuste samfundsinstitutioner, som arbejder ud fra lange perspektiver med vægt på kvalitet og dynamisk mangfoldighed. Kombinationen af kvalitet og mangfoldighed har vist sig at være den bedste måde at ruste sig mod det ukendte og usikre, som fremtiden bringer.

Universitetet er ligesom en biotop – en mindre enhed i et økosystem, hvis opretholdelse og udvikling afhænger af både samspil og konkurrence mellem de forskellige arter i biotopen, hvis ydre vilkår udgøres af randbetingelserne.

Når randbetingelserne ændrer sig (klima, nye teknologier etc.), kan systemet tilpasse sig, netop fordi det er mangfoldigt og af høj kvalitet. Derfor tales der meget om biodiversitet som svar på klimaforandringer. I biologiens verden er det en etableret kendsgerning, at diversitet er afgørende for et systems tilpasningsevne.

Universiteterne er derfor med til at ruste os til fremtiden. Ikke fordi svarene på fremtidens udfordringer allerede findes, men fordi et velfungerende universitetssystem hurtigt kan svare på og forholde sig til nye udfordringer. De har forudsætningerne for at skabe en mangfoldighed af viden, der kan mobiliseres og omsættes i uddannelser og ny forskning, som gør os bedst muligt i stand til at håndtere fremtidens udfordringer og lære af fortiden.

Danmark klarer sig godt

Heldigvis er de danske universiteter i god form. Selvfølgelig findes der fejl, mangler og hår i suppen, men i det store perspektiv har universiteterne hidtil været en glimrende leverandør af viden til det danske samfund.

Vi har nået målet om, at 25 procent af en ungdomsårgang får en universitetsuddannelse. I 2015 blev 19.612 studerende til færdiguddannede bachelorer – og næsten lige så mange forlod landets universiteter med en kandidatgrad (UFM 2016).

På forskningsområdet slår en grundig undersøgelse fra Danmarks Forsknings- og Innovationspolitiske Råd (DFIR 2016) fast, at Danmark klarer sig

ualmindeligt godt i international konkurrence med andre stærke forskningsnationer.

DFIR konkluderer, at vi i Danmark har skabt en passende balance mellem basisbevillinger og konkurrenceudsatte midler, der kan skabe grobund for den dynamik og kvalitet, som findes i excellente forskningsmiljøer.

På ph.d.-området viser en ny, omfattende evaluering fra Uddannelses- og Forskningsministeriet (UFM 2017), at universiteterne på et tiår har evnet at fordoble ph.d.-produktionen uden at gå på kompromis med faglig kvalitet og relevans i forhold til arbejdsmarkedet. Således har de danske ph.d.-uddannede en beskæftigelsesfrekvens på 94 procent, hvilket placerer Danmark på en 5. plads blandt landene i OECD og er fem procentpoint højere end beskæftigelsesfrekvensen for kandidatuddannede.

De danske universiteters ydeevne er vigtigere end nogensinde – men desværre er de økonomiske rammebetingelser ikke tilfredsstillende. Det viser en simpel beregning, vi har foretaget i regi af Videnskabernes Selskab som oplæg til diskussion om, hvordan universiteterne bedst bidrager til vores fælles fremtid (Hvidbog til Forskningspolitisk Årsmøde, 2017).

Hvis vi tager udgangspunkt i det politisk definerede behov for universitetsuddannede kandidater, så sandsynliggør vores overordnede beregninger af de direkte og indirekte omkostninger, at universitetssystemet er underfinansieret med godt seks milliarder kroner om året set i forhold til en situation, hvor alle universiteterne i Danmark har de midler til rådighed, som fordres for at klare sig godt i den internationale konkurrence.

Denne sult efter mere, kombineret med en god dagsform, kan under de rette økonomiske og styringsmæssige rammer få danske universiteter til at levere langt mere værdi til det danske samfund i form af forskningsbaseret uddannelse, grund- og løsningsorienteret forskning samt innovation til gavn for både den private og offentlige sektor. I tilgift er universiteterne en stadigt vigtigere leverandør af viden og dokumentation i en verden, som synes mere og mere usikker. Det er værd at investere i.

Fra det røde til det blå hav

I erhvervslivet taler man om at bringe sin virksomhed fra det røde hav, hvor alle konkurrerer om de samme markeder med de samme midler, til det blå ocean med nye horisonter og muligheder.

Det tankegods har vi ladet os inspirere af i videnskabens verden. Universiteter kan også finde vej fra rød til blå, men det kræver, at de får mere kontrol over egen kurs og styrefart.

Derfor er Søren Pinds nye kontraktssignaler om mindre »micro-management« og mere strategisk lederskab vigtige. De kan være startskud til et politisk ønske om mere samfundsansvarlige universiteter med større frihed til selv at finde vej og udvikle den mangfoldighed, som er endnu mere nødvendig fremover.

Måske kan ocean-tænkningen ligefrem inspirere hele regeringen, så den i kommende 2025-planer i endnu højere grad tænker forskning ind i de fremadrettede indsatsområder, der skal føre Danmark fra det røde til det blå ocean.

Majken Schultz er professor på CBS, og Thomas Bjørnholm er prorektor og professor på Københavns Universitet. Begge er medlemmer af Forskningspolitisk Udvalg i Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskab. Hvidbog fra 2017 »Universitet i det blå ocean« kan downloades på www.royalacademy.dk